

9-12 YAŞ GELİŞİM ÖZELLİKLERİ

İkinci çocukluk döneminin son iki hatta üç yılını kapsayan dönem Ergenlik Öncesi, Ön Ergenlik ya da Puberte olarak adlandırılmaktadır. Diğer çocukluk yıllarına kıyasla bu dönemdeki büyüme ve gelişmenin niteliğinde farklılıklar ortaya çıkar. Tabi ki, dönemsel olarak başlangıç ve bitiş tarihlerinde genişlemeler, esnemeler olabilir. Ön ergenlik dönemi genelde dört ve beşinci sınıflara rastlar.

❖ *Fiziksel-Motor Gelişim:*

Bu yaşlarda erken gelişen kız ve erkek çocuklar, ergenlik çağı gelişim özelliklerini göstermeye başlarlar. Bu gelişim özellikleri çocuklarda çeşitli fiziksel ve hormonal değişikliklere yol açabilir. Bu değişimler ani ve hızlı olabilir. Bu dönemdeki hızlı değişimler ve gelişmeler kızlarda daha belirgin olup erkeklerde daha arkadan takip etmektedir. Kemiklerin hızlı büyümesinden kaynaklanan eklem ağrıları görülebilir. Ayna karşısında geçirilen zamanlar artar, dış görünüm daha da bir önem kazanır. Bu dönemde çocukların neler yaşayabileceklerini bilmelerinde fayda vardır. Anne –babalar çocuklarının yaşına uygun olarak, çok detaya inmeden, bu değişim ve gelişimin doğal olduğunu anlatmalıdır. Dış görünümün bir parçası olan boy ve kilo ile ilgili kaygılar gözlenebilir. Bu konulara gerekli ilginin gösterilmesi, destek olunması ve gerekirse uzman bir kişiden yardım alınması önemlidir. Heyecanlı ve çok enerjiktirler. Bu nedenle, oldukça fazla besin tüketmeye, fiziksel aktiviteye ve uykuya gereksinim duyabilirler. Küçük kasları da iyi gelişmiştir. Evde ilgileri doğrultusunda aktiviteler için uygun ortam yaratılması, yetenek ve becerilerinin ortaya çıkmasına ve gelişmesine katkıda bulunabilir.

❖ *Sosyal- Duygusal Gelişim:*

Çocuklarda 9-10 yaşlarından itibaren arkadaş beğenisi güçlü bir ihtiyaca dönüşmeye başlar. Davranışlarının, değerlerinin oluşumunda arkadaşların önemli bir rolü vardır. Bir gruba ait olma bilinci önemli hale gelmiştir. Grup kuralları ve normları daha önemlidir. Grup kurallarına uymadığı koşulda dışlanma tehlikesiyle karşı karşıya gelmek çok kaygı vericidir. Arkadaşlık ilişkilerinden beklentiler yüksektir, arkadaşlara daha büyük anlamlar yüklenir ve arkadaşlıkları kaybetmek korkusu çok yoğundur.

Çocuk olumlu özelliklere sahip yaşatlarından oluşan bir grubun üyesiye, arkadaşlarından olumlu yönde; aksi takdirde arkadaşlıklarından olumsuz yönde etkilenebilir. Bu durumda, anne baba olarak sizlerin, çocuğunuzun arkadaşlarından hepsini değilse de bir kısmını tanıyor olmanız, çocuğunuzun etkilenme şeklini izleyebilmenize yardımcı olabilir. Size göre onu olumsuz yönde etkileyebilecek arkadaşlarıyla birlikteyse, bunu direkt çocuğunuzla paylaşmanız, bu kişilerle arkadaşlığını kesmesini istemeniz öfkelenmesine ve anlaşılmadığını hissetmesine neden olabilir. Bu noktada onu uzaktan izlemek ve yardıma gereksinimi olduğunda farkedip destek vermek, anne-baba olarak yapabileceğiniz en iyi şeydir.

Yavaş yavaş sadece söylenenleri değil, beden dilini de anlamaya başlar. Bu dönemde olayları kendi boyutundan değil, karşısındaki kişinin bakış açısıyla da görmeye çalışma çabası vardır.

Bu dönemde ruh hali değişkenlik göstermeye başlayabilir. Kendisiyle meşguliyeti artar. Bu yaş çocuğu çok çabuk öfkelenir, çok çabuk da affeder. Hem rekabetçi, hem de işbirlikçidir bu yaş çocuğu. Hemcinsleriyle olan işbirliği artarken, karşı cinsten olan arkadaşlarıyla gerginliklerin ve rekabetin başladığı görülmektedir. İki cins arasındaki bu gerginliği ve rekabeti doğal ve sağlıklı bir süreç olarak değerlendirmek gerekir. “Kendi cinsiyetini kabul etme” gibi ergenlik döneminde başarılması beklenen bir gelişim görevinin gerçekleşmesinde önemli bir aşamadır. Bu nedenle 9-10 yaşından itibaren başlayarak her çocuğa kendi cinsinden arkadaşlarıyla bulunabileceği ortamlar yaratılmalıdır.

❖ Bilişsel Gelişim:

İlkokulun 5.sınıfının ortalarına doğru çocuklar somut düşünce düzeyinden “soyut düşünme “düzeyine geçerler. Çeşitli seçenekleri görebilme, yetişkinlerin açıklamalarını kendi varsayımlarıyla sınama gibi yönlerden gelişmeye başlarlar. Yaratıcılık ve üretkenlik artar. Parçaları birleştirme, bir olayın altında yatan nedenleri bulmaya çalışma gibi konular ilgilerini çekebilir. Bu nedenle arabuluculuk gibi problem çözme becerilerini öğrenmeye açıktırlar. Düşünme ve olayları algılama biçimleri giderek yetişkinlere benzemeye başlar.

ÇOCUĞUMUZA NASIL YARDIMCI OLABİLİRİZ?

- Çocuğunuzun her fırsatta duygularını ifade etmesine teşvik edin ve duygularına saygı duyun.
- Çocuğunuzun öfkesini olumlu bir şekilde, şiddete başvurmadan göstermesine yardım edin.
- Çocuğunuzun dinleyin. Çocuğunuzun anlayabileceği kelimeler ve örnekler kullanın. Çocuğunuzun soru sormaya teşvik edin.
- Olumlu noktalar üzerinde durun. Çocuğunuz konuşmak istediğinde istekli olduğunuzu gösterin. Önemli olan onun ihtiyacı olduğunda sizinle paylaşmasıdır.
- Kendi problem çözme ve başatma becerilerinizi gözden geçirin. İyi bir örnek misiniz? Kendi öfkenizi ve engellenmelerinizle başedemiyorsanız yardım almaktan çekinmeyin. Çünkü çocuğunuzun kendi becerilerini geliştirmesinde en önemli modeli sizsiniz.
- Çocuğunuzun yetenek ve becerilerine destek olun, sınırlılıklarını kabul edin. Hedefleri çocuğunuzun yetenek ve ilgilerine göre oluşturun.
- Başarılarını ve olumlu yönlerini onaylayın, övün.
- Çocuğunuzun yeteneklerini, başarılarını başkalarıyla kıyaslamayın.
- Çocuğunuzla birlikte olmak için düzenli olarak zaman geçirin.

Çocuklarda Sosyal Gelişim ve Arkadaşlık İlişkileri

Arkadaşlık, çocuğun aile ortamından çıkıp kendi yaşıtları ile iletişim kurmaya başlamasıdır. Bebeklik döneminden itibaren arkadaşlık ihtiyacının başladığı görülmektedir. Gülme davranışı çocukların ilk sosyal tepkileri arasında yer almaktadır.

Çocuğun ilk toplumsallaştığı kurum olan aileden sonra akranlarıyla etkileşimi ve arkadaş ilişkileri de sosyalleşmede belirleyici unsurlardır. Bu noktada oyun davranışları sosyal gelişimlerinin bir parçası halini alır. 2-6 yaş dönemi itibarıyla çocuk, ailesi dışındaki kişilerle özellikle de yaşıtlarıyla nasıl bir sosyal ilişki kuracağını, nasıl beraber olacağını öğrenmeye başlar.

Okul öncesi dönemdeki akran ilişkileri, o dönemdeki sosyal ilişkileri, deneyimleri şekillendirmekle beraber, bireyin ileri ki yıllardaki sosyal-duygusal uyumunu etkileyebilmektedir. Bu nedenle okul öncesi dönem çocuklarının akran ilişkilerinin gelişiminin, özelliklerinin ortaya konulması gerekmektedir.

ARKADAŞ EDİNMENİN ÖNEMİ

Çocuğun ailesi dışında diğer kişilerle olan birlikteliği onun sosyal gelişimini artırır. Akranlarıyla sağlıklı ilişkiler kuran çocukların sosyal gelişimleri başta olmak üzere diğer gelişim alanlarında da kısa ve uzun vadede olumlu ilerlemeler sağlanacaktır.

Akranlarıyla birlikte olan ve olumlu ilişkiler kuran çocuklarda, duygularını kontrol edebilme, empati yapabilme, bireysel farklılıkları fark edebilme ve kendini ifade edebilme becerileri gelişim göstermektedir.

Çocuk sosyal çevre içerisinde uyum içinde ve mutlu bir şekilde yaşamayı öğrenir. Kendini tanıma fırsatı bulur, güçlü ve zayıf yönlerini keşfeder, içgüdülerini denetim altına alır. Kendini güçlü hissettiği alanlarda dediklerin kabul ettirerek liderlik duygusunu tadar, zayıf kaldığı durumlarda ise bekleyip sabretmeyi öğrenir. Arkadaşlık ilişkileri sayesinde isteklerini ertelemeyi ve paylaşmayı öğrenir. Toplumdaki konumunu belirler ve iyi bir yer edinmenin ipuçlarını yakalar. Kendisiyle aynı istekleri, ilgileri ve amaçları olan diğer çocuklarla bir araya geldiği zaman, ortaklaşa etkinliklere katılır ve kendini olduğundan daha mutlu ve özgür hisseder.

AKRAN İLİŞKİLERİNİN GELİŞİMİ (0-3 YAŞ)

Çocukların sosyal gelişimini incelediğimiz zaman, oyuncak çekme, itme, çarpma, döndürme gibi davranışlar ilk yılların oyunları olarak gözlenmektedir. Bu davranışlar çoğu zaman bilinçsiz olarak sergilenebilmektedir. İlk yılın sonları itibarıyla bebekler daha amaca yönelik tepkiler vermeye başlar. Yan yana geldiklerinde birbirlerini incelerler, oyuncak paylaşımı yapmaya çalışırlar. Aynı şekilde hoşnutsuz olduklarında tepki verebildikleri gibi mutluluk belirtileri de gösterebilirler. Ancak bu dönemde kurulan ilişkiler kısa sürelidir, çabuk arkadaş değiştirebilirler ve arkadaş seçimlerinde çoğu zaman cinsiyet ayrımı yoktur.

2 yaş itibarıyla deneyimlerini aktarmaya başladıkları ve içinde yaşadıkları ortamı yansıttıkları oyunlara yönelen çocuklarda taklit davranışlarının ortaya çıktığı görülür. Dramatik oyunlar ortaya çıkmaya başlar ve anne, baba öğretmen gibi rol dağılımları olur.

Bu dönemde arkadaş ilişkilerinde çatışmalar yaşanabildiği ve anlaşmazlıklar çıkabildiği görülmektedir. Zaman zaman arkadaşlarıyla itişmeler yaşanabilir, oyuncaklarıyla dövüşür gibi oyunlar oynayabilirler. 2-3

yaşlarındaki çocuklar oyun arkadaşlarını çabucak değiştirebilir, kendine özgü yöntemler geliştirerek olumsuz davranışlar sergileyebilirler. Bu yaşlar da bağımsızlık arayışı ortaya çıktığı için çocuklar benmerkezci davranışlar sergileyebilirler ve arkadaşlık ilişkilerinde çatışma yaşayabilirler. Bunun sebebi ise henüz empati becerisinin henüz çocuklar tarafından kazanılmamış olmasıdır.

4-6 YAŞ ARKADAŞLIK İLİŞKİLERİ

Dört yaş çocuklarının akranlarıyla ilgili algıları 3 yaştan daha karmaşıktır. Saldırgan davranış, çocuklar arasında daha büyük ve olumsuz tepkilere yol açabilmektedir. Sosyal tercihte 3 yaşa göre saldırganlık tek belirleyici değildir. Eğer bir çocuk, saldırgan fakat sosyal açıdan aktif ise sosyal beceriler reddedilememektedir. Akran tercihlerinin ve popülerliğin temel karakteristiği 4-5 yaştan itibaren şekillenmeye başlamaktadır. Olumlu davranışlar, popülerlikle, olumsuz davranışlar ise akran reddi ile ilişkilidir. Popüler çocukların popüler olmayanlara göre daha çok arkadaşı vardır. Akranları tarafından reddedilen çocuklar, kendilerini yalnız hissetmektedirler. Ve akranlarıyla olumlu ilişkiler geliştirme fırsatlarından uzaklaşmaktadırlar. Okul öncesi dönemde yaştan ilerlemesiyle birlikte akran gruplarındaki çocuk sayısında ve akranlarıyla geçirilen sürede artış görülmektedir.

5-6 yaştan itibaren yakın akran ilişkilerinin ve gerçek arkadaşlıklarının örnekleri görülmektedir. Oyun arkadaşlarının seçiminde cinsiyet ayrımı görülebilir, kurallı oyunlar sergilenir.

Çocukların arkadaş edinme ve sürdürmelerine yardımcı olacak sosyal becerileri şu şekilde sıralayabiliriz:

Yeni insanlarla tanışma ve kendini tanıtırma

Olaylar karşısında ne düşündüğünü ve ne hissettiğini söyleme

Konuşulanları dinleme

Sorumluluk alma

Karşılıklı konuşmada sıra bekleme

Birbirini tanımayan iki insanı tanıtırma

Paylaşma

Özür dileme

Selamlaşma

Etkinliklere katılma

Teşekkür etme

Alayla baş edebilme

Yardımlaşma

“Hayır” diyebilme

ÇOCUKLARDA TEN TEMASININ ÖNEMİ

Çevremizi hiç dikkatle izleyebiliyor muyuz? Değil, dikkatle, farkına varamadan, günümüz koşuşturma içinde geçiyor dediğinizi duyar gibi oluyorum. Yaşam koşulları, maddi kaygıları ön plana almış durumda. Burada neleri kaçırdığımızın farkında mıyız? Günler geçiyor, öyle ya da böyle. Güneşin doğuşunu, rüzgârın kah yumuşak, kah sert estiğini görüp, hissedebiliyor muyuz? Çiçeklerin, böceklerin farkında mıyız? Evet, hep baktığımız şeyler; ancak, farkındalık bambaşka bir şey.

Canlılar, hep birlikten hoşlanırlar, etkileşirler. Afrika menekşelerini genelde biliriz, birbirlerinden etkilenererek, renk değiştirebildiklerini de duymuşuzdur. Hayvan yavrularının da anne ile ilişkilerinde yakın temasın önemli olduğunu belki gözlemlene fırsatımız olmuştur, beklide belgesellerden izliyorsunuz.

Canlıların en gelişmiş insan yavrusudur. Yakın olma, ait olma duygusunu en yoğun bir şekilde yaşamak, duygusal yönden doyuma ulaşmak ister. Çünkü en temel duygulardan güven içinde bulunma ihtiyacı karşılanmış olur. Güven içinde bulunma ihtiyacı, yaşamın ilk günlerinden itibaren yoğun şekilde doyurulması gereken gereksinimdir. Bebek, anne karnında son derece rahat ve güven dolu bir ortamdır, travmalara karşı olabildiğince korunabileceği su kesesinin içinde gelişimini sürdürür. Isı, beslenme koşulları neredeyse “otomatik” diyebileceğimiz şekilde karşılanır. Annenin güvenli vücudunda hayat bulur.

Bebek doğduktan sonra, bu koşullara azami şekilde yakın fiziksel şartlar ister. En önemli ihtiyacı olan güven içinde olma ihtiyacı; çevre koşullarının bebeğe göre düzenlenmesi ile oluşur. Bebeğin odasının nemi, oksijeni, steril olma durumu ona göre ayarlanmalıdır. Bebek, anne sütü almasının desteği ile de çevre koşulları ile yavaş yavaş tanışmaya başlar. Onu hasta edebilecek mikroplara karşı direnç geliştirmeye çalışır. Eğer bebek anne sütü alamıyorsa bile annenin göğsüne dayanarak beslenmeli ve fiziksel temastan uzak tutulmamalıdır.

Anne ile bebek doğumdan sonra en kısa zamanda bir arada bulunmalıdır. Annenin ve bebeğin sağlık durumları uygun ise birliktelik göz ardı edilmeyecek kadar önemlidir. Bebeğin duygusal gelişiminde, anne ile bağlarının devam etmesinde, bebeğin kendini güven içinde hissetmesinde, anne sütünün çoğalmasında da ten teması etkilidir.

Yetişkinler bile tehlike, üşüme durumlarında fark etmeden anne karnındaki pozisyonu alırlar. Kendilerini güven içinde hissederler, korunurlar. Kendini güven içinde ve huzurlu hissetmek, insanı rahatlatır, bağışıklık sistemini güçlendirir. Duygusal yönden desteklenen çocuğun, karakter ve kişilik gelişimi olumlu yönden etkilenir. Güzel duyguları ve ten teması yaşayarak büyüyen çocuk; sevgi duygularını yoğun yaşar ve çevresine, insanlara zarar vermek istemez. Çocuk, güven duygusu ile sakinleşir, hırçınlık, saldırganlık duyguları pasifize edilmiş olur.

Hiç ilgilenilmemekten dayağı tercih eden çocuklar vardır. Burada dayak için hiçbir zaman olumlama yapmamız mümkün değildir. Ancak ten teması ile çocuk, ilgilenildiğini hissederek tercih bile yapabilir. Bu nedenle ebeveynler, çocuklarına yakın temasta bulunmalı, saçını okşamalı, yanaklarından öpmeli, elini sağlam ve güvenli şekilde tutabilmeli, omzuna, sırtına dokunarak sözel ifadelerini desteklemeli, güven duygusunu yaşatmalıdırlar.

Çok kızgın insanlar, önce kendilerine dokundurmak istemezler. Daha sonra ten teması sağlanabilmiş ise yavaş yavaş gerginliğin geçtiği görülmüştür. Çocuklarda da gergin duygular yaşanmasına ten teması engelleyici rol oynar.

Ten teması ile aile, anne-çocuk, baba-çocuk bağlarının varlığını hissetmektedir. Çocuk ve ailenin diğer bireyleri ten temasını yaşamıyorlarsa, ya da yeterince yaşamıyorlarsa ailede sorun olabilir. Dokunmak, sevgiyi hissetmek ve hissettirmektir. Herkes sevgiye muhtaçtır. Sevgi dışı vurum ile kendini belli edebilmelidir. Çocuğumuzu biz sevemiyorsak, dışarıdan birileri sevmek ister. Bunu sonuçları vahim duruma gelebilir. Anne baba olarak sevgimizi çocuğumuza göstererek, hissettirerek vermekten kaçınmamalıyız.

Alıntı: Bu makale pedagog Öznur Simav'a aittir.

ÇOCUKLARDA YALAN SÖYLEME

Yalan, kasıtlı olarak uydurulmuş, gerçeğe ilgisi olmayan sözlerle başkasını kasıtlı olarak aldatmaktır. 5 yaşına kadar olan çocuklar hayalleri çok hızlı geliştiğinden gerçeğe hayali çok iyi ayırt edemezler. 6-7 yaş sonlarına kadar abartılı konuşurlar. (Kırkıncioğlu, 2003. s.127).

Yalan, insanlığın varoluşuyla başlayan bir gerçektir. Hiç birimizin hoşlanmadığı bu gerçek hayatımızın her alanında karşımıza çıkmaktadır. Başkası tarafından yapıldığında hiç tasvip etmediğimiz hatta acımasızca eleştirdiğimiz bu davranışı bizde göstermekteyiz. Her ne kadar kendimizce geçerli bir nedenimiz olsa da yalana asla başvurulmamalıdır. Yalan söylemek sadece ağızımızdan çıkan kelimeler değildir. Hile yapmak ve dolandırmak da yalan içerisinde yer alır. Bütün bu çeşitleriyle yalan tüm meslek dallarında karşımıza çıkmaktadır. Ancak eğitimciler bu konuda büyük bir sorumluluk taşımaktadır. Çocuğun gelişim sürecinde ki davranış bozukluklarını erken tespit edip gerekli önemleri almak çocuğun şimdiki ve ileriki yaşamı için büyük önem taşımaktadır. Öyle ise bu sorumluluğu başarılı bir şekilde gerçekleştirmek için yalan söylemek konusunda yeterli bilgilere sahip olmak gerekmektedir.

Çocuklar Neden Yalan Söylüyorlar?

Çocuklar genel olarak; dikkat çekmek, cezadan kaçınmak, bazı menfaatler elde etmek, ilgi görmek, ona zor gelen bazı sorumluluklarından kurtulmak ve korkularından dolayı yalan söyleyebilirler. Her çocukta bireysel farklılıklar görülmekle birlikte, çocuklar soyut kavramları algılamaya başlamaları ile birlikte 7 yaşlarında muhakeme etmeye, 11 yaşlarında da doğru ile yanlış yetişkinlere yakın şekilde ayırt etmeye baslar. Bu ayırt etmede aldığı ahlaki eğitim ve gördüğü güzel modeller etkilidir. Bununla birlikte küçük çocukların çoğu bilinçsiz bir şekilde yalan söyler veya doğruyu söylemez. Çocuktur deyip aldırmayınca da alışkanlık haline alabilir. Hayalle gerçeği ayırt edememek sebebiyle doğru olmayan şeyler söylemek daha çok 3-7 yaşları arasında oyun esnasında görülür. Bu dönemde çocuğun hayallerini "yalan" olarak adlandırmaktan kaçınılmalıdır. 7 yaşından sonra çocuğun hayalle gerçeği daha iyi ayırt etmesi ile bu tür davranışlar çocukların çoğunda azalır.

a) Cezadan kaç(ın)mak: Babasının dayacağından korkan çocuk yalan söyler çünkü doğru söylerse ceza ile karşılaşacaktır. Ödevini yapmayan öğrenci yalan söyler çünkü öğretmenin kendisine düşük not vermesini istememektedir.

b) Mükâfat (ödül) elde etmek: Küçük çocuk ilgiyi üzerine çekmek için yalan söyler, çünkü göreceği ilgi onun mükâfatıdır.

c) Korkularından dolayı: Çocuk televizyonda gördüğü kapkaç haberlerinden, bir korku filminden veya gördüğü kötü bir rüyasından etkilenerek, okuluna katilin gelip bir arkadaşını öldürdüğünü söyleyebilir. Yine çocuk öğretmenin veya bir arkadaşının kendisini dövdüğünü söyleyebilir. Bu gibi hayal ürünü sözler çocuğun çeşitli nedenlerle anne ve babasının ilgisini çekmek istemesi veya dayaktan çok korktuğu için bu korkunun dışı vurumu gibi çeşitli nedenlere bağlı olabilir. Bu gibi

korkuların nedeni çok iyi araştırılmalı hatta bazı durumlarda başkalarının haksız yere itham edilmesine yol açabileceği unutulmamalıdır. Hayalci olduğu için çeşitli senaryolar üreten çocuklar resim, tiyatro veya yazı yazmak gibi çeşitli etkinliklere yönlendirilebilir.

Bütün bunların içinde en çok endişe verici olan, çocuğun bir kazanç elde etmek veya bir sorumluluktan kurtulmak için yalan söylemesi ve buna çevresindekileri inandırdığını düşünmesidir. Mesela anne-babası ilgisiz olan bir çocuk yazılıdan kötü bir not aldığı anda nasılsa anne-babası okula gidip araştırmayacağını bildiği için yazılıdan iyi not aldığını rahatlıkla söyleyebilir ve bu davranış süreklilik halini alıp ileride daha büyük yalanların başlangıcını oluşturur.

Babasının yeterli harçlık vermediğini söyleyen çocuk babasından habersiz, annesinden veya dedesinden de harçlık alabilir. Arkadaşının eşyasını izinsiz alan bir çocuk evdekilere arkadaşının bunu kendisine hediye ettiğini söyleyebilir. Bu şekilde yalanlar söyleyen çocuklarda caydırıcı tedbirler alınmaz ve yalanın anlaşıldığı çocuğa fark ettirilmezse bu gibi davranışlar ön ergenlik ve ergenlik dönemlerinde de devam edip alışkanlık haline gelecek ve kişilik sorunlarına yol açacaktır.

Bütün bunların dışında çocuklar, kıskançlık ve DEHB. (Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu) gibi bir sebebe bağlı organik ve ruhsal bir sorununun olması dolayısı ile de yalan söyleme davranışını gösterebilmektedir. Bu tip hallerde çocuğun bir uzmandan yardım alması gerekmektedir.

a) Çocuğun "yalan söylemeyi" model alarak öğrenmesi: Küçüklüğümüzden beri anne babalarımız bize yalan söylüyor. "Oğlum sessiz ol sana çikolata alacağım. " fakat sessiz olunca verilecek olan çikolata alınmaz. "Aksam baban gelince sana oyuncak getirecek". Sakin demeyin, çocuk ne anlar yalandan. Ancak zihni, bu yalanlarını otomatik olarak kaydeder. Çocuk biraz büyür ve sonra başka yalanlara şahit olur. Eve gelen telefona baba "evde yok de oğlum" der. Annesi 9 yaşındaki oğluya minibüse biner ama üç beş kuruş kar yapabilmek için "o henüz 5 yaşında, okula gitmiyor" diyerek yalan söyler. Evde çektiirdiği komsusunu, mahallede görse güler yüz gösterip över. Böyle bir ailede büyüyen çocuk yalanın gayet doğal bir şey olduğunu düşünerek kendisi de yalan söylemeye baslar.

b) Çocuğun "yalan söylemeyi" basili ve görsel yayınlardan öğrenmesi: Bir gün televizyonunuzu sadece izlediğini programlardaki yalanları bulmak için izleyin. Ask dizilerinde, aksiyon filmlerinde, magazin programlarında, sabah programlarında, reklamlarda, haberlerde sizce ne kadar yalana rastlıyorsunuz? Maalesef yalan söylemeyi biz daha küçüklüğümüzde televizyonlardan öğreniyoruz. En masum çizgi filmlerde, romanlarda bile yalana maruz kalan bizlerin bilinçaltına yalan o kadar normal bir şey olarak kazınıyor ki, sonrasında onu içimizden söküp atmak çok güçleşiyor.

c) Çocuğun "yalan söylemeyi" çevresinden öğrenmesi: Ailemiz yalan söylemese, televizyon izlemesek de çevremizde yalan söyleyen o kadar çok kimse var ki. Kısacası arkadaşlarımız, komsularımız, amcalarımız, teyzelerimiz gözümüzün içine baka baka yalan söyleyebiliyorlar. Bazen şaka olsun diye yalan söylüyorlar ama sonuçta netice değişmiyor ve biz yine yalana muhatap oluyoruz.

BİR TEMEL YAŞAM BECERİSİ ÇALIŞMA ALIŞKANLIĞI

Hangi anne – baba çocuğunun eğitim yaşamında başarılı olmasını istemez? Hangi anne – baba (istisnalar hariç) ders çalışma ve başarılı olmaya ilişkin çocuğuyla sık sık konuşmak zorunda kalmamıştır? Bir düşünelim. Uyarmalar, ikaz etmeler, hatırlatmalar, öğüt vermeler ne kadar işe yaramıştır? Uyarılan çocuklar, “haklısın anneciğim – babacığım hemen çalışmaya başlıyorum” deyip bir daha hiç bir uyarıya gerek kalmaksızın çalışma alışkanlığı kazanmış mıdır?

Gerçek Anlamda Çalışma Alışkanlığı Ne Demektir?

Öncelikle belirtmek isteriz ki “çok çalışmak” değildir. Çalışma alışkanlığı küçük yaşlarda (Anaokulu ve ilköğretim 1. – 3. sınıf düzeyinde) düzen kavramının ve özdenetim becerisinin kazanılması anlamına gelir. İlköğretim 4. – 5. sınıftan itibaren de karar verme ve verilen kararın sorumluluğunun üstlenilmesi becerisidir. Daha büyük sınıflarda ise yaşam planlaması demektir. Öyleyse çalışma alışkanlığı, düzen kavramının, özdenetim ve karar verme becerisinin kazanılması, kısacası yaşamın planlanması demektir.

Düzen kavramını nasıl oluşturabiliriz, karar verme ve verilen kararın sorumluluğunu üstlenme becerisini nasıl kazandırabiliriz?

1. İyi bir model olarak,
2. Aile içindeki her bireyin sorumluluklarını belirginleştirerek,
3. “Bu gün ne yapacaksın” sorusunu sorarak.

İyi Bir Model Olmak Ne Demektir?

Araştırmalar göstermiştir ki özellikle 5 – 8 yaş grubu çocukları, ailedeki huzursuzluğu huzursuzluk, çatışma ve şiddeti saldırganlık, düzensizlik ve karmaşayı düzensizlik (dağınıklık), hiç bir sorumluluk verilmiyorsa sorumsuzluk, kitap okuma alışkanlığı yoksa kitap okumaktan hoşlanmama, etkileşim yetersizliğini ise iletişimsizlik vb... olarak okula yansıtmaktadırlar. Kısacası çocuğun tutum ve davranışları aile yaşamının bir yansıması olarak ortaya çıkmaktadır.

Küçük yaş grubu çocukları için ailedeki eve geliş, evden çıkış, yemek, uyku, dinlenme, eğlenme saatleri çok önemlidir. Bu saatlerin düzenli olması, mümkün olabildiğince aksatılmaması çocukta zaman kavramını pekiştirecektir. Özellikle anne – babanın planlı ve düzenli yaşam çabaları çocuklar için dikkatle izlenen bir durumdur.

Çocukların düzen ve plan kavramını kazanmalarında etkili olan faktörlerden biri de akşam eve dönüşten sonraki saatlerin ve hafta sonu günlerinin ailece nasıl değerlendirildiğidir. Akşam saatlerinin öylesine geçip gitmesi, televizyon karşısında zaman zaman sohbet ederek, zaman zaman TV programlarını izleyerek zaman geçirilmesi çocuğa okul dışındaki zamanını bu şekilde geçirmesi gerektiğini öğretir. Hafta sonlarının herhangi bir program olmadan gelişigüzel değerlendirilmesi de çocuğa hafta sonunda gelişigüzel davranılacağını öğretir. Okul ve iş dışındaki zamanların bu şekilde geçirileceğini öğrenen çocukta gelecekte çalışma alışkanlığını kazanmış olmasını beklemek haksızlık değil midir?

İş ve okul dışındaki zamanlar ;

- a) Önceden planlanmış zaman dilimleri içinde geçirilmelidir,
- b) Yapılan plana mutlaka uyulmalıdır,
- c) Hobi ve kişisel gelişim için etkinliklere zaman ayrılmalıdır.

Aile içindeki bireylerin sorumluluklarını belirginleştirmek ne demektir?

“ Aile içinde herkesin sorumluluğu vardır, anne – baba çocuklarını iyi yetiştirmek, çocuklar da başarılı ve iyi bir insan olmak için sorumludurlar” düşüncesi sorumlulukların iyi anlaşılması için yeterli değildir. Bu nedenle sorumlulukların belirginleştirilmesine ihtiyaç vardır. Bunun için;

- a) Ailenizdeki her bireyin sorumluluklarının neler olduğunu belirlemek üzere “sorumluluklarımız” konulu bir toplantı yapınız. Anne – baba olarak önce kendi sorumluluklarınızdan söz ediniz (işteki sorumluluklarınız, eşinize karşı sorumluluklarınız, çocuklarınıza karşı sorumluluklarınız, yakın çevrenize karşı sorumluluklarınız vb...)
- b) Bu toplantıda çocuklarınızın da sorumluluklarını (evdeki, okuldaki, sınıftaki, arkadaşlarına, kardeşlerine karşı sorumlulukları vb...) belirlemede yardımcı olunuz.
- c) Sizin ve çocuğunuzun sorumluluklarını listeleyiniz ve herkesin görebileceği yere asınız.
- d) Her hafta sonu “sorumluluklarımız” konulu toplantıyı yineleyiniz, toplantıda yerine getirilmeyen ve getirilen sorumlulukları nedenleri ile birlikte ele alınız (her

birey için ayrı ayrı) . Listelere eklenecek yeni sorumluluklar varsa ilgili kişinin listesine ekleyiniz. Gündemden düşen sorumlulukları da listelerden çıkarınız.

- e) Anne – baba olarak o hafta içinde yerine getiremediğiniz sorumluluklarınız varsa, toplantıda mutlaka itiraf ediniz ve telafi etmek için neler yapacağınızı mutlaka söyleyiniz. Böylece çocuğunuzun yerine getiremediği sorumlulukları dile getirmesini teşvik etmiş olursunuz.
- f) Her hafta 15 – 20 dakikanızı ayırarak bu işlemleri ara vermeden tekrarlayınız.

“Bu gün ne yapacaksın” sorusu ne demektir?

İnsanların bir çoğu geçmiş yaşantıları ile gelecekte yaşayacaklarına inandıklarının arasında gidip gelmekten bu günü yaşayamazlar. Hatta bazıları o kadar ileri gitmişlerdir ki geçmişte yaşanan başarı ya da başarısızlıkları, olumlu ya da olumsuz deneyimleri düşünerek “yarın neler olabileceğini, neleri yapabileceğini hayal ederek” zamanlarını harcarlar. Kısacası geçmiş ve gelecek arasında savrulmaktan bu günü yaşayamazlar. Çocuklarımızın zamanlarını iyi değerlendirebilmeleri, günü yakalayabilmeleri için **“bu gün ne yapacaksın?”** sorusu çok önemli ve bir o kadar da stratejik bir sorudur.

Hepimiz biliyoruz ki geçmişi yeniden yaşayamayız; o tedavülden kaldırılmış para gibidir. Gelecek, senet gibidir. Bu gün ise nakit para gibidir. Eğer geleceği değiştirmek ve kontrol altına almak istiyorsak “bu günü” değerlendirmemiz ve değişimi hayallerimizde değil “bu günde” gerçekleştirmemiz gerekir. Çünkü ancak “ bu gün” kontrolümüz altındadır ve bizler sadece kontrolümüzde olan şeyleri değiştirebiliriz.

Bu gün ne yapacağını planlayan çocuk aynı zamanda geleceğini de planlamaya başlamış demektir. Gününü planlama alışkanlığı kazanamayan çocuklar, yakın gelecekte görev ve sorumluluklarını erteleme, yarım bırakma, bunlardan vazgeçme gibi davranışlar sergilerler. Oysa planlama, çocuğun özdenetim becerisini kazanmasında “olmazsa olmaz” koşullardan bir tanesidir.

Çocuklarımızın bir gün öncesinden yarın ne yapacağını planlarını yapmasını teşvik etmemiz önemli bir adımdır. Planlamada her türlü kararı çocuğumuzun vermesini sağlamak planın uygulanmasını kolaylaştıracaktır. Bunu şu şekilde gerçekleştirebiliriz: “Yarın neler yapacağını belirle, ne zaman yapacağını belirle ve ne kadar zaman ayıracağını belirle. Bütün bunları belirlerken çok iyi düşün, çünkü planlamayı yaptıktan sonra değiştirme şansın yok. Planını oluştur ve bize bildir. Yardım istersen yardımcı olmaya hazırız. Biz de kendi planımızı seninle paylaşacağız.” Çocuk planını yaptıktan sonra gerçekten çok önemli gerekçeler yoksa mutlaka uyulması için gereken özeni gösteriniz ve kendi planınızı da titizlikle uygulayınız ve

bundan çocuğunuzun haberdar olmasını sağlayınız. İlk planlamalar çok iyi düşünülmediği için bir miktar sıkıntı oluşturabilir. Bu da bir sonraki planlamanın daha dikkatle yapılmasını sağlayacaktır.

Başarıya Giden Yolu Nasıl Oluşturabiliriz?

Belki başarı kavramını bir şablona oturtmak doğru değildir. Herkesin kendine özgü bir başarı çizgisi vardır. Ancak biz sizlerle başarıya giden yolu ana hatlarıyla paylaşmak istiyoruz.

Başarıya giden yolda ilk adım motivasyondur. Motivasyon, bireyin harekete geçmesini ve eylemde bulunmasını sağlayan enerjinin kaynağıdır. Her birey için bu enerjiyi ortaya çıkaran çeşitli faktörler olabilir. Bunlar; ailesi, arkadaş çevresi, yakın çevresi, öğretmeni veya öğrencinin belirlediği hedefler olabilir. Bunlardan en önemlisi ve en anlamlısı öğrencinin belirlediği hedeflerdir yani öğrencinin kendi kendine motive etmesidir. Buna kısaca “otomotivasyon” da diyebiliriz. Bu durumda motivasyon araçlarının kontrolü öğrencinin elindedir ve hiç bir zaman bir şeyler ya da birileri tarafından motive edilmeyi beklemeyecektir.

Bilgi donanımı ikinci adımdır. Her şeyin kendine özgü bir bilgi donanımı vardır. Bir işte ya da meslekte başarılı olabilmenin temel koşulu bilgi donanımının yeterli bir şekilde gerçekleştirilmiş olmasıdır. Buna benzer şekilde derslerde de başarılı olabilmenin temel koşulu bilgi donanımının yeterli şekilde gerçekleştirilmiş olmasıdır. Derslere ön hazırlık, ders anında takınılan tavır (dinleme ve konsantrasyon), öğrenilen bilgilerin tekrarlanması vb. durumlarda öğrencinin sergilediği tavırlar bilgi donanımı için büyük önem taşımaktadır. Zamanın etkin ve verimli kullanılması bu süreci kolaylaştıracaktır.

Üçüncü adım performanstır. Performans yapabilme gücü demektir. Eğer öğrencinin motivasyonu varsa ve bilgi donanımını yeterli bir şekilde gerçekleştirebiliyorsa, şimdi sıra kazanılan bilgilerin yapabilme gücüne dönüştürülmesine gelmiş demektir. Buna bilgileri kul-

lanabilme gücü ve becerisi de diyebiliriz. Öğrenilen bilgilerin sınanması (kullanılması) yapabilme gücünü geliştirecektir. Soru çözmek, edinilen bilgilerle ilgili projeler hazırlamak, araştırmalar yapmak bilginin kullanılması ve bellekte kalıcı olması için gereklidir.

Değerlendirme, dördüncü adımdır. Eğer öğrenci kendisine “şimdiye kadar öğrendiğim bilgilerin ne kadarını özümsemişim, ne kadarını kullanabiliyorum, nerelerde ve ne tür hatalar yapıyorum” sorularını soruyorsa kendini değerlendirmeye başlamış demektir. Değerlendirme şimdiye kadar açıklanan adımların her birinin ayrı ayrı değerlendirilmesi anlamına gelir. Motivasyonda bir sorun mu var, bilgi donanımında yetersizlikler mi var, yapabilme gücü mü yeterli değil? Tüm bu soruların yanıtlarının aranması sağlıklı bir değerlendirme için yeterli olacaktır.

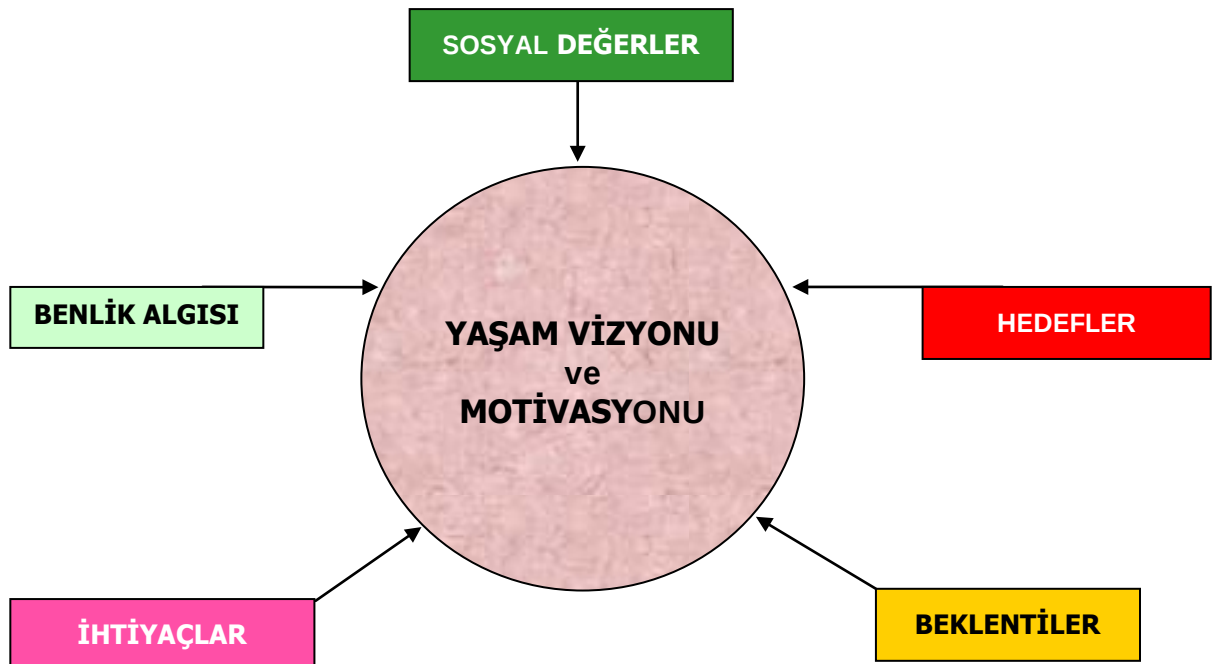
Başarıya giden yolda beşinci adım “düzeltme”dir. Hangi noktalarda sorun olduğunu saptadıktan sonra yapılacak iş bu sorunları gidermenin yollarını araştırmak, başkalarından da yardım alarak çözümler üretmeye çalışmak ve bunları uygulamaya koymaktır.

Yukarıda tüm açıklananları aslında bir cümle ile açıklamak mümkündür; çocuklarımıza yaşam vizyonu kazandırabilmek ya da vizyonu olan çocuklar yetiştirmek.

Çocuklarımıza yaşam vizyonunu nasıl kazandırabiliriz?

Çocuğu vizyonu, anne – baba vizyonunun bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Yazının başından sonuna kadar anne – babanın sorumlulukları üzerinde duruyoruz. Belki de bu bazı anne – babalar için oldukça sıkıcı bir mesaj olarak algılanmış olabilir. Maalesef anne – baba olmanın sorumlulukları gerçekten de çok ağır ve çok etkilidir.

Aşağıdaki şemayı inceleyerek çocuklarımıza vizyon kazandırmanın adımlarını paylaşmaya başlayabiliriz.

Bir kişinin harekete geçebilmesi için, eylemde bulunduktan sonra elde edeceği şeye ihtiyacının olması gerekir. Öğrencinin okul yaşamına uyarlayacak olursak, öğrencinin başarılı olmaya ihtiyacı var mıdır? Ailenin çocuğun akademik açıdan başarılı olmasına ihtiyacı var mıdır? Yoksa çocuğun iyi kötü okulunu bitirmesi, sınıfını geçecek kadar not alması, lise sonrasında da herhangi bir özel üniversitede ya da herhangi bir yurt dışındaki üniversitede okuması yeterli midir?

Çocuğun gelecekle, yaşamla ilgili beklentileri nelerdir? Ailenin çocuktan ve çocuğun geleceğinden beklentileri nelerdir? Nasıl olsa gelecekte babasının işini devralması ya da çocuğa bir iş kurulması mı planlanmıştır? Yoksa kendi hayatını kazanacak bir birey olması mı beklenmektedir?

Çocuğun benlik algısı nasıldır? Acaba çocuk ben derslerle, sınavlarla, akademik faaliyetlerle uğraşamam, uğraşsam da yapamam biçiminde bir benlik algısına mı sahiptir? Ailenin çocuğun akademik durumu ile ilgili düşünceleri nelerdir? Ailenin bu konudaki düşüncesi, “bizim çocuğumuz hiç sıkıntıya gelemes, bilgisayar, müzik gibi şeyler onun için daha önemlidir, matematik ve fen derslerini pek sevmez” vb... biçiminde midir?

Çocuğun kısa, orta ve uzun vadeli hedefleri nelerdir? Bu gün ne yapacağını, hafta sonunda neler yapacağını belirleyebilmekte midir? 10 yıl sonrasını hayal ettiğinde kendini nasıl bir yetişkin olarak görmeyi hayal etmektedir? Peki ailenin çocuklarıyla ilgili hedefleri nelerdir? Çocuklarının ne tür bir vizyona sahip yetişkin olmasını hedeflemektedirler?

Çocuğun ve ailenin yaşamla ilgili olmazsa olmazları nelerdir? Neler önemlidir? Paramı, marka mı, başarılı olmak mı, insanlar arası ilişkiler mi, duyarlı insan olmak mı? Kısacası ailenin, yakın çevrenin ve çocuğun benimsediği sosyal değerler...

Evet Sayın Velilerimiz, henüz zaman varken yukarıdaki soruların yanıtlarını çocuğunuzla birlikte aramaya ve yanıtlar oluşturmaya başlayabilirsiniz. Soruların yanıtlarının ne olacağı sizin seçimlerinize bağlı.

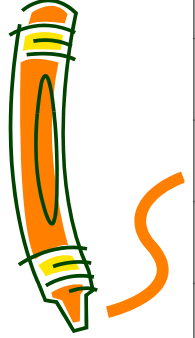

ÇOCUK EĞİTİMİNDE SINIR KOYMANIN ÖNEMİ

Neden Sınıra İhtiyaç Vardır?

Çocuklar, kurallarını bilmedikleri bir dünyaya doğarlar. Büyüdükçe kendilerinden beklenenlerin değişmesi ve çeşitlenmesi ise, durumu daha da zora sokmaktadır. Sınırlar, bu öğrenme ve keşfetme sürecinde çok önemli bir role sahiptir. Çocuklar, dünyayı tanıyıp, kendi başlarına bir şeyler yapmaya, yeni ilişkiler kurmaya başladıklarında değişik tepkilerle karşılaşır. Bunlarla başa çıkabilmeleri için ihtiyaçları olan en önemli rehber, **net sınıyaller**dir. Çizilen sınırlar **anlaşılır** ve **tutarlı** olduğu sürece, çocuklar için onları anlamak ve uygulamak kolay olacaktır.

Çocuklar, çevreleriyle olan ilişkilerinde nerede durmaları gerektiğini deneyimleyerek öğrenirler. Zaman içinde yaşadıklarından çıkarımlarda bulunarak, yetişkinlerin güç ve kontrollerinin derecesini belirlerler. Bunun için de takip ettikleri yol oldukça etkilidir: "Yapmak istediklerini yap ve izle". Çocukların hepsi, yeterliliklerini fark etmek ve var olanın üzerine çıkarabilmek için, kendi yaşamlarına ait **özgürlük**, **güç** ve **kontrole** ihtiyaç duyarlar. **Yeni doğan döneminden başlayarak çizilen sınırlar, çocuğa ihtiyaç duyduğu özgürlük, güç ve kontrol imkânını sağlar. Sınırların genel hatlarını ebeveyn belirlemekle birlikte, çocuğun kişilik özellikleri; sınırların şekillendirilmesinde önemli bir etkindir. Ayrıca, her yaş için yeniden ayarlanmalıdır. Belirlenen sınırlar, esnek ama gevşek olmayan; belirli ama tartışılmaz olmayan; tutarlı ama gerektiğinde değişebilir; zorlayacak ama incitmeyecek ve örselemeyecek nitelikte olmalıdır.**

Sınırlar güven verir ve çocuklarımız güvende hissetmelerini sağlayacak sınırları çizmemizi ve belirlediğimiz sınırları korumada kararlı olmamızı beklerler. Sınırlarını bildikleri alanlarda kendilerini güvende hissederler. Çünkü sınırı nereden ve nasıl zorlarsa ne ile karşılaşacağını bilir. O yüzden gereksiz hamleler yapmaz. Örneğin pencereden sarkan çocuğumuza neden sarkmaması gerektiğini anlatırken bir cetveli masanın kenarına koyup dengeyi kaybettiği takdirde yere düşeceğini göstermek, kendisinin de neden sarkmaması gerektiği konusunda somut bir örnek olacaktır. Böyle davranarak, çocuğa ana-babalık konusunda **yetkin** olduğumuz mesajını da vermiş oluruz ki; bu çok önemli bir hediyedir. Her konuda destek alabileceğini bildiği birilerinin olması çocuğu çok iyi hissettirir.

Çizdiğimiz sınırların geniş, gevşek ve belirsiz olması, bir anlamda sınır olmaması anlamına gelir. Bu koşullarda çocuk, neyi, ne zaman, nasıl ve ne için yaptığını ya da yapması gerektiğini bilmediğinden, gerçek yaşama dair işe yarar deneyimler elde edememektedir. Örneğin, her yemek hazırlandığında sofraya gelmesi için 5 kez O'na seslenmek yerine, birlikte yemek yemeyi neden

önemsediğini belirtip 2. hatırlatma sonrası hala gelmiyorsa sofrayı kaldırmak daha net bir mesaj olacaktır. Ayrıca kendi sınırlarının nerede bitmesi gerektiğini bilemeyen çocuklar arkadaş ilişkilerinde de tutarlı olamamakta, başkalarının özgürlüğünü göz ardı edebilmekte ve sorumluluk bilinci konusunda da zayıf olmaktadır. Kaybettiği ya da zarar verdiği bir eşyasının yenisi hemen yerine gelen çocuğun, bir arkadaşının eşyasına zarar verdiğinde aldığı tepkiye şaşırması çok doğaldır.

Aynı şekilde sınırların çok katı, tartışılmaz ve değiştirilemez olduğu ailelerde de sıkıntı yaşanır. Bu tarz ailelerde çocuklara yeni yollar deneme ve araştırma için gereken özgürlük verilmemekte ve öğrenme için gereken zeminler engellenmektedir. Sürekli “şu saatte yatacaksın, şuraya gidemezsin, bunu yapamazsın” yönergelerini duymaya alışan çocuk iki türlü davranış sergiler ya her şeye boyun eğer ya da isyankar olur. Bunun yerine gerekçelerini açıklayarak yapabileceklerini ve yapamayacaklarını dile getirmek, yeri geldiğinde de esneklik yaratmak uygun olacaktır.

Çocukların uygun yaşam becerileri geliştirebilmeleri ve sorumluluk sahibi olabilmeleri için; açık, dengeli, tutarlı ve net kurallara ihtiyaçları vardır. Dengeli sınırlar, sınama ihtiyaçlarını azaltır, isyankârlığı engeller ve sorumluluk duygusu kazanımına yardımcı olur.

Anne Babalar Neden Sınır Koymakta Zorlanırlar?

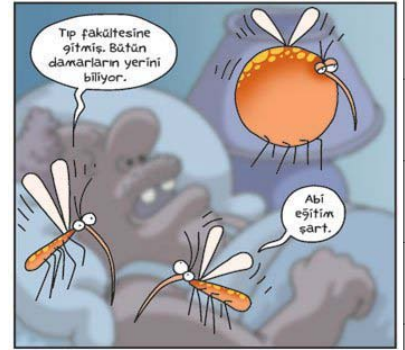
Sınır koymanın önemini vurguladık, fakat ne oluyor da sınır koymakta zorlanıyoruz? Bunun birçok nedeni olabilir. Her şeyden evvel günümüz yaşam tarzının etkisi olabilir. Herkes olabildiğince çabuk her şeye sahip olmak istiyor, tüketim adeta bir ritüele dönüştü. Haliyle bu hızlı değişimden çocuklar da nasibini almaktadır.

Anne babaların çocukluklarından kalan bastırılmış istekleri ve yetiştirilme tarzları sınır koymalarına etki eder. Yaşadıklarına benzer deneyimleri kendi çocuklarına yaşatmak istememeleri sınır koymalarını engelleyebilir.

Anne babaların çocuklarıyla geçirecekleri sınırlı zaman dilimini şefkatli, iyi ilişkiler içinde geçirmek istemeleri sınır koyamamanın önemli bir nedenidir. Ayrıca çocuklarına “yeterince” zaman ayıramıyor olmanın huzursuzluğu ve suçluluk duygusu tutarsız davranışlarına yol açabilir.

Çocukların özellikle başkalarının yanında kurallara verdiği öfke tepkisinden anne babalar kendilerini sorumlu tutabiliyorlar. Bu durumda yaşanan suçluluk duygusu sınır koymayı zorlaştırabilir.

Çocuk eğitiminde bir şeyleri yanlış yapma kaygısıyla bir kısım anne babanın yaptıklarını çocuklarının tepkileriyle doğrulama ve onaylama ihtiyacı duymaları sınır koymada gerekli kararlılık ve sürekliliği göstermeyi engelleyebilmektedir.

Hiçbir çocuk dünyaya kullanım kılavuzu ile gelmemektedir. Çocuk yetiştirme konusundaki bilgi eksiklerimiz de doğru sınır koymamızı engeller.

Sınır Nasıl Konmalıdır?

- Sıcak, şeffaf, ilgili ve tutarlı bir anne babanın varlığı, en önemli şartlardan biridir. Çocukların, kabul gördükleri, sevildikleri ortamda kuralları kabul etmeleri kolaylaşır.
- Sınırlar bebeklikten itibaren konmalı ve yaş ilerledikçe yeniden düzenlenmelidir.
- Sınırlara uymanın önemi çocuklara net ifade edilmelidir.
- Sınırlar gerektiğinde değişebilir ve esnek olmalıdır.
- Amaca yönelik sınırlar konmalıdır. Sınır koyacağım diye her şeye “hayır” dememek gerekir.
- Çizilen sınırlar tutarlı uygulanmalıdır. Sınırların çiğnenebilir olduğunu öğrenen çocuğun her ortamda sınırları zorlaması kaçınılmazdır.
- Olumsuz davranışların nedeni araştırılmalıdır çünkü her davranışın arkasında bir ihtiyaç, amaç veya sorun yatar.
- Çocuğa neyi yapamayacağı açıklanırken buna karşılık neleri yapabileceği de belirtilmelidir.
- Sınırları belirlerken çocukları da işin içine katmak durumu sahiplenmelerini sağlar.
- Sınırı/kuralı koyanın “baba” olduğu mesajı verilmemelidir.
- Çocuklara iyi bir model olmak önemlidir. Anne babanın ortak tutumu, genel duruşu ve davranışları en iyi sınır belirleyicisidir.

Unutulmamalıdır ki çocuklara “çok rahat” bir hayat sunmak, onlara uzun vadede “yarar” sağlamak değil, “zarar” vermek anlamına gelir.

ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE KORKULAR

Korku, canlı varlıkların, görünen ve görünmeyen tehlikeler karşısında gösterdikleri en doğal tepkidir. Aslında her korku, canlıyı uyaran ve kendini savunmasını sağlayan yararlı bir mekanizmadır. Bizi savunmaya ya da kaçmaya iten güçlerimizi harekete geçirir. Koruyucu bir tepki olarak, yaşamı destekler, kişinin gelişiminde ve kişisel olgunlaşmasında yardımcı olur.

Korku, doğal savunma mekanizması olarak değerlendirilen birtakım fiziksel tepkileri ortaya çıkarır. Tehlikeli bir durumla karşılaştığımız zaman kaçma ya da donup kalma refleksleri ortaya çıkar. Korkulan uyarana verilen tepkinin biçimi, geçmiş yaşantılara ve o andaki fizyolojik ve psikolojik duruma bağlıdır. Bazı korkular yaşanan olumsuz bir olay ya da deneyim sonucu ortaya çıkar, yani öğrenilir. Örneğin, bir trafik kazasına tanık olan bir çocuk arabaya binmekten korkabilir. Ya da önceden aşı olan bir çocuk hemşirelerden, doktordan ve hastanelerden korkabilir.

Korku ve Fobi

Korku, fobi ve kaygıdan farklı bir duygudur. Fobi mantıklı bir açıklaması olmaksızın bir nesneye karşı duyulan aşırı korku diye tanımlanabilir. Fobi her türlü korku için kullanılmaz. Çünkü küçük çocuklar için bazı şeylerden korkmak (havlayan bir köpek, karanlık, gök gürültüsü) normal bir durumdur. Fobi ise durumdan veya bir nesneden aşırı derecede, sürekli olarak korku duymaktır. Fobisi olan çocuk, korku yaratan uyarılarla karşılaştığı her durumda aşırı derecede kaygı duyar. Bundan dolayı durum ve nesneyle karşılaşacağı ortamlardan uzak kalmaya çalışır. Örneğin, asansörden korkan bir çocuk sekizinci kata bile merdivenle çıkmayı tercih eder.

Bir korkunun fobi olarak adlandırılabilmesi için şu ölçütlere uyması gerekir.

- Çocuğun yaşadığı korkunun, durumun verileriyle orantısız şekilde büyük olması, (örneğin, parkta bir kez bir çocuğun salıncaktan düştüğünü gördüğü için hiç salıncağa binememek gibi.)
- Çocuğun açıklamalarla ikna olmaması
- Çocuğun isteminin dışında aşırı derecede korkması
- Korkulan durumdan bilinçli olarak sakınması.

Fobiler yaş dönemlerine özgü değildirler ve yaş dönemiyle birlikte geçmesi söz konusu olmayabilir. Bu nedenle fobiye sahip olan bir çocuk genel bir kaygı ve huzursuzluk içindedir. Bu durum için çok daha yorucudur. Ve genellikle uzman desteğine ihtiyaç duyar.

Korku ise, çocuğun gelişim süreci içinde sıkça yaşadığı duygulardan biridir. Çocukluk döneminde farklı yaşlarda farklı korkular ortaya çıkabilir. Birçok korku çeşidi geçicidir ve gelişimle ilgilidir. Çocukluk dönemi korkuları, çocuğun bulunduğu yaşa ve gelişim dönemine göre değişiklik gösterir. Bu korkular, çocuğun günlük yaşantısını sürdürmesine engel olmadığı sürece doğal karşılanmalıdır. Bu korkular belli yaşlarda daha belirgin şekilde görülür.

Bebeklik döneminde çevredeki her şey yeni ve bilinmedik olduğundan hemen her şeyden korkabilirler. 6. aydan itibaren bir bebek yabancı nesne, yer ve kişilere karşı korku geliştirir. Yeni tanıdığı kişilere ağlayarak yaklaşır ve anneyi arar. Bu doğal gelişim sürecinin bir sonucudur. Yabancı kişilerden duyulan korku da normal bir durumdur ve yaklaşık 2 yaşına kadar devam eder. Ayrıca bu dönemde büyük nesneler, parlak ışık, her türlü yüksek ve ani sesler bebekler için korku duyulan bir durumdur.

Karanlık korkusu bebeklikten itibaren en sık rastlanan korkuların başında gelir. Anne-babanın en sık pekiştirdiği korku türüdür. Bu korku türünde de model alınması olağandır. Çocuk anne- baba yada yakınlarından birinin karanlık korkusu olduğu düşüncesine kapılır. Şayet bu korku anne-baba tarafından pekiştirilmezse ve uygun bir şekilde yaklaşılsa kendiliğinden kaybolur.

Okul öncesi dönemde ise çocukların korkularında artış olabilir. 3-4 yaşındaki çocuklar, anne- babadan ayrılmaktan korku duyabilirler. Bu yaş çocuğu için somut olayların yanı sıra hayal ürünleri de korku kaynağı olmaya başlar. Bunun nedeni çocuğun gelişmekte olan hayal gücüdür. Soyut düşünme ve muhakeme becerileri bu yaş döneminde henüz gelişmediği için görülen ve duyulan şeyler olduğu gibi algılanır. Buna bağlı olarak hayal gücü ürünlerinden, masal ve çizgi film kahramanlarından korkabilirler.

Okul dönemlerinde ise varoluş sorunları ile ilgili korkular hakimdir. Mantık gelişimin devam etmesiyle bu süreçte daha gerçekçi korkular ön plana çıkabilir. Hırsız korkusu, fırtına ve doğal afetlerden korkma, yaralanma, hastalık ve ölüm korkuları bu yaşlarda görülebilir.

Çocuğun soyut düşünce yeteneğinin geliştiği, sosyalleşme ve bireyselleşmenin önem kazandığı okul yıllarında çocuk artık kişiliği ve kimliğini çevreye kanıtlama eğilimindedir. Sosyal ilişkilerin ön plana geçtiği yaşlarda başarısızlık ve reddedilme korkusu görülebilir.

Korkuların büyük bir bölümü ise anne babaların yanlış tutumları sonucu ortaya çıkabilir. Çocuk, ailesi tarafından belli davranışları yaptırmak için korkutulmuşsa bu korkuları yerleşebilir. Örneğin, çocuğuna istediğini yaptırmakta sıkıntı yaşayan anne baba, bazen “ seni öğretmenine söyleyeceğim”, “bir daha aynı şeyi yaparsan seni doktora götürüp iğne yaptıracağım” vb. ifadeler kullanarak çocuklarında yıllar boyu sürecek korkuların oluşmasına yol açabilir. Fakat çocukluk döneminde görülen her korku dış etmene bağlı değildir.

Çocuklar korkusunu ağlayarak, annesine sarılarak, bir yetişkinle birlikte bulunmak isteyerek, eşyaların arkasına saklanarak ya da sözel olarak açıkça belirtebilir. Çoğu kez iştahsızlık, uykusuzluk, gruba katılmak istememe, inatçılık, içe kapanma vb. davranışların altında yatan temel neden korkudur. Korku anında yüz sararır, nabız ve kalp atışları hızlanır, mide kasılır, kusma olabilir.

AİLELER NE YAPMALI ?

- Çocukta korkunun olumsuz etkilerini önlemek için öncelikle çocuğun neden korktuğu tespit edilmeli ve bu nedenler ortadan kaldırılmalıdır.
- Anne-babalar çocukların korkularını yok saymamalı, asla küçümsememeli ve dalga geçmemelidirler.
- Korkuları olan çocuğa sabırlı davranmalı, korkularını yenmesi için zaman tanımalıdır.
- Aşırı koruyucu tutumlardan uzak durulmalıdır. Ayrılık yüzünden endişe yaşayan çocuğun eğer annesi de çocuktan her ayrıldığında tereddüt ediyor ya da endişe duyuyorsa çocuk da ondan ayrıldığı için gerçekten de korkulacak bir şey olduğunu düşünecektir. Bu sebeple ebeveynler sakin ve güven verici olmalıdırlar.
- Çocuğun arkadaş grubuna girmesine ve öz güven duygusunu geliştirmesine yardımcı olunmalıdır.
- Çocuk korkuları konusunda, konuşmaya hazır olduğu zaman onunla açıkça konuşulmalıdır.
- Çocuk korktuğu şeye yavaş yavaş alıştırmalıdır. Örneğin denizden korkan bir çocuğun önce uzaktan denizi ve deniz kenarında oynayan çocukları izlemesine imkan verilmelidir. Daha sonra çocuğun önce deniz kenarında oynaması, sonra ayaklarını ıslatması ve yavaş yavaş denize girmesi sağlanmalıdır.
- Çocuklara korkulu masallar anlatılmamalı, korkulu filmler izletilmemelidir.
- Korkuyu hafifletmek amacıyla “ erkek adam hiç korkar mı?” sen artık kocaman oldun” gibi sözlerden kaçınılmalıdır.

Çocukluk döneminde farklı nedenlerden kaynaklanabilen, çeşitli tiplerde korkular olabilmektedir. Bu durumla baş ederken korkunun bir yaş dönemimin özelliği mi, yoksa farklı bir sebepten mi olduğu iyice araştırılmalıdır. Önemli olan çocukların korkuyla baş etmeyi öğrenmelerine yardım etmektir. Çocuklar korkularla baş etmeyi öğrendikçe, hayatın diğer zorlukları ve yeni durumlarla baş etmede de daha yeterli hale gelecekleri unutulmamalıdır.

KARDEŞ KISKANÇLIĞI

Kıskançlık, sevilen birinin başkası ile paylaşılmasına katlanamamaktır. Yaşamın her döneminde görülebilir ancak çocuklukta biraz daha yoğun yaşanabilir. Bu duyguyla ilk tanışma iki yaş civarı, annenin ikinci çocuğa hamile olması ile birlikte başlar. Doğal, evrensel ve insanı oldukça mutsuz eden bir duygudur. Önemli olan ne boyutta yaşandığıdır. Ufak bir çocuk için yeni bir kardeş çocuğun artık anne ve babası tarafından daha az sevileceğine, bütün ilginin yok olacağına, oyuncaklarının bir başkası tarafından alınacağına işarettir. Çocukların kardeş kıskançlığını yoğun şekilde yaşaması çocukta davranış bozukluklarına, iştah kaybına ve psikolojik birçok rahatsızlığa yol açabilir. Bu durum zamanla bir psikiyatri yardımı gerektirebilir.

NEDENLER:

*Doğal bir duygu olan kıskançlık sevilen kişinin bir başkasıyla paylaşılmasından ve temelde güvensizlikten kaynaklanır. O ana kadar kendine yöneltilen ilgi ve dikkatin kardeşine yöneltilmesinden doğan rahatsızlık en temel nedendir. Kardeşin doğmasıyla birlikte ona ayrılan zamanın azalması çocukta, bebeğe karşı gibi görünen ama aslında ana babaya karşı olan kızgınlık, kırgınlık gibi duyguların gelişmesine neden olabilir.

*Kardeşler arası kıskançlığın derecesi, yeni bir çocuğun doğumuyla anne babanın tutumunda olan değişikliklere, büyük çocukla ebeveyn arasında yerleşmiş olan ilişkiye ve çocuğun bebeğe olumsuz bir etkide bulunmasına göz yumma hoşgörüsüne bağlıdır.

*Kıskançlık derecesinde rol oynayan bir başka etken de kardeşler arasındaki yaş farkıdır. Yaş farkı az olan kardeşlerde kıskançlığın görülme sıklığı, yaş farkı fazla olanlara oranla biraz daha yüksektir.

*Dışarıdan insanlarla akrabalarda bazı olumsuz düşüncelerin doğmasına neden olabilirler. Kendisinden büyük bir kız kardeşi olan çocuğa saçlarının neden ablası gibi kıvrırcık olmadığını sormak, ablaya da kardeşinin boyunun onu yakaladığını ve yakında onu geçebileceğini söylemek (sanki bunlar kötü bir şeymiş gibi) hem gereksiz hem de olumsuz etkileri olan yaklaşımlardır. Çocukların birbirleriyle rekabete girmelerini, kızgınlık duymalarını sağlayabilir.

*Cinsiyete göre de bazı farklılıklar yaşanabilir; çocuk kız ve doğan kardeş erkek ise, ana-babanın kendi cinsiyetinden hoşnut olmadığını düşünebilir. Ailelerin cinsiyete ilişkin tercihi varsa ve bunu yansıtıyorlarsa, cinsiyete göre kıskançlık yaşanması kaçınılmaz hale gelir.

*Bazı çocuklar mizaçlarından dolayı daha kıskançtır.

BELİRTİLER:

*Kardeş kıskançlığı, kendine acıma, üzüntü, küçük düşme korkusu, can sıkıntısı, öfke, nefret ve intikam alma düşüncelerinin yanı sıra sevgi, koruma ve yakınlık hissetme isteği gibi karışık duyguların bir bileşiminden oluşmaktadır. Bu duygulardan en etkili olanları öfke, kendine acıma ve üzüntü duygularıdır.

*Çocuk o güne kadar evde kendisi ilgi ve sevgi odağıyken birden ikinci plana itilmiş gibidir. Artık anne babasının ve diğer yakınlarının sevgi ve ilgisini kardeşiyle paylaşmak durumundadır. Sevilmediği düşüncesiyle anneden tamamen uzaklaşır, içe kapanır, yemek yememeye başlayabilir.

*Kabus gördüklerini, çişlerinin geldiğini bahane ederek ilgiyi kendi üzerlerine çekmeye çalışırlar. Altını ıslatma, parmak emme gibi davranışlarla önceki gelişim evresine gerileme görülebilir.

*Hem gün içinde hem de geceleri aşırı sinirli olurlar. Huzursuz bir görünümeleri vardır, sakinleşmekte zorlanır ve kimi zaman çevrelerindeki insanlara öfkeli davranabilirler. Kendine ya da eşyalara yönelik saldırgan davranışlarda bulunabilirler.

*Evden ayrılmayı reddetmeyle birlikte (Örn: okula gitmek istememe) baş ağrısı, mide bulantısı gibi psikosomatik belirtiler, (emin olmak için fiziki muayene yaptırılmalıdır) huzursuzluk, isteksizlik ve diğer stres belirtileri sık gözlemlenebilir.

*Yeni bir kardeşin doğumu çocukta ilgi ve koruyuculuk, sıkıntı ve kıskançlık gibi çelişkili duygular yaşanmasına neden olur. Artık eskisi kadar sevimleyeceği korkusu daha anne hamileyken başlayabilir. Son aylarda annenin yorgun, isteksiz ve yeni gelecek kardeşin hazırlıkları ile uğraşıyor olması çocuğun huysuzlaşp, anneden ayrılmak istememesine neden olabilir.

*Bazı çocuklar kıskançlık duygularını açıkça ortaya koyarak kardeşine vurma, onun oyuncağını kırma, "ondan nefret ediyorum" deme gibi davranışlar gösterirken bazıları da bu duygularını bastırır ve aşırı sevgi gösterir, bu davranışın altında çoğu zaman ana-babanın sevgisini kaybetme, tepki görme korkusu yatar.

*Kardeşe aşırı ilgi gösteren çocuklar yaşadıkları doğal kıskançlığı bastırmaktadırlar. Bazı çocuklar da ebeveynlerinin olumsuz tepkisini çekmekten korktukları için kardeşlerine aşırı ilgili davranabilirler. Kardeşini kıskanan çocuklar üzüntü, öfke, intikam alma ile sevgi, koruma duyguları arasında çatışma yaşarlar.

*Anne babaya sık sık onu sevip sevmediklerini sorma ve sevgilerinden bir türlü emin olamama yaşanabilir.

*Bütün bu faktörler anne babanın tutumu ile azalabilir ya da çoğalabilir.

ÖNERİLER:

*Kardeşi doğmadan önce ona anlayabileceği bir dilde aileye yeni bir üyenin geleceği, evdeki ortamın her zamankinden daha heyecanlı ve karışık olabileceği, annenin hem yorgun olacağı hem de bebekle daha çok vakit geçirmek zorunda kalacağı, çünkü küçük bir bebeğin gereksinimleri olduğu ama aynı şeylerin o doğduğunda da yaşandığı ve her şeyin zamanla tekrar düzene gireceği anlatılabilir. Böylece çocuk psikolojik olarak daha hazırlıklı olacaktır. Bunları anlatmak için son ana kadar beklenmemelidir.

*Öncelikle rahatlayın, çocuklar etraflarındaki yetişkinlerin davranışlarından etkilenirler. Büyük çocuğunuzun kardeşine nasıl tepki göstereceği konusunda endişeliyseniz çocuğunuzda gergin olacaktır.

*Hamilelik döneminde babası ya da başka bir aile üyesi (anneanne, babaanne) büyük çocuğun bakımıyla ilgili yemek yedirme, banyo yaptırma, uyutma gibi işlere başlayabilir. Böylece anne hastanedeyken ya da bebekle meşgulken çocuk kendini ihmal edilmiş hissetmez ve yaşantısının değiştiği fikrine kapılmaz.

*Anne baba aralarında işbölümü yaparak anne yeni bebekle ilgilenirken babanın diğer çocukla ilgilenmesi, çocuğun kendisiyle de ilgilenildiğini hissetmesini sağlar.

*Anne babanın çocuğa kardeşin doğdu ama senin dünyanda değişen bir şey yok, sana olan sevgimizde bir azalma yok mesajını sadece sözcüklerle değil davranışlarla da iletmelidirler. Bu da ancak çocuğa zaman ayırmaya devam ederek onunla konuşarak, onunla ortak faaliyetlere girerek ve ona sorumluluk vererek olur.

*Kıskanan çocukla mümkün olduğunca nitelikli zaman geçirilmeye çalışılmalı, daha önce yapmaktan hoşlandığı alışkanlıklarını gerçekleştirmesine olanak verilmelidir. Yeni gelen kardeşle birlikte önceden gerçekleşen oyun parkına gitme, akşam yemeğinden sonra hikaye okuma gibi etkinlikler birden bire son bulmamalıdır. Bu sayede çocuk statü kaybına uğramadığını fark ederek özgüvenini yitirmeyecektir.

*Yeni doğan bebeğe aşırı sevgi gösterisinde bulunmak yerine, var olan sevgiyi ilk andan itibaren paylaştırabilmeyi hedeflemek daha doğru olacaktır. Bebeğe sevgi gösterdikten hemen sonra panik içinde çocuğa da aynı şeyi yapmaya çalışmak doğallığın kaybolmasına ve çocuğun kendisinin zorla sevildiği gibi yanlış bir fikre kapılmasına neden olacaktır.

*En iyi niyetli misafirler bile sadece bebekle ilgilenip büyük çocuğu unutma eğilimi içindedirler. Yakınların yalnızca bebekle ilgilenmemelerini, büyük çocuğa da alışık olduğu tarzda ilgi ve sevgi göstermelerini söylemek, "Kardeşin doğunca senin pabucun dama atıldı" gibi sözler söylememeleri konusunda uyarmak işe yarayacaktır.

*Aşırı kaygı içeren tavırlarla çocuğu bebekten uzaklaştırmaya çalışmak, yapılabilecek en büyük hatalardan biri olacaktır.

*Kıskanmasın diye çocuğa aşırı hoşgörü göstermek durumu kötüleştirecektir. Ör: Önceden yalnız yatan çocuğun anne babasıyla yatmasına izin verilmemelidir. Çocuğa kıskanmasın diye gösterilen aşırı ilgi, bu seferde kardeşinin onu kıskanmasına neden olabilir.

*Bebekle ilgili işlerde çocuktan yardım istenebilir. Örneğin bebeğe isim seçme, biberonunun soğutulması, oyuncak ya da giysi seçimi, bebek odasının düzenlenmesi gibi konularda büyük çocuğun katılımı sağlanabilir.

*Kardeşler arasındaki karşılaştırmalardan kaçının. Ancak çocuğunda bir zamanlar küçük bir bebek olduğu, aynı bakım ve özenin kendisine de gösterildiği çocuğa anlatılabilir. Çocuğun küçülmüş giysileri, bebeklik fotoğrafları gösterilerek, o bebekken yaşanan anılardan ve onun sevimli hallerinden bahsedilerek kendini daha iyi hissetmesi sağlanabilir.

*Kardeşini sevmek zorunda olduğu söylenmemeli, "Sen artık ablasın" diyerek, yaşının üzerinde olgunluk bekleyip onun da hala çocuk olduğu unutulmamalıdır.

*Kardeşinin giyebileceği, ona küçük gelen giysileri ve oynayabileceği oyuncakları beraber ayırmak işe yarayabilir, fakat vermek istemediği şeyler konusunda onu zorlanmamalıdır.

*Ailenin bütün olduğu duygusu herkes tarafından hissedilmelidir. Bunun için bütün ailenin birlikte yapabileceği gezinti, piknik, alışveriş, film izleme gibi etkinliklere yer verilmelidir.

*Kardeşler arasında kıskançlık hissettiğinizde onları birbirinden uzaklaştıracak değil, yakınlaştıracak ortamlar yaratın.

*Çocukların kavgalarında hakem rolünü almayın. Ana babalar çocukların tartışmalarına katıldıkları zaman çocukların her biri ana babasının diğersinin tarafını tuttuğunu düşünür. Bu da rekabetin yoğunlaşmasına yol açar. Büyük kardeş ana-babanın koruyucu desteğini sağlayabilen küçük kardeşten nefret eder. Fiziksel şiddetin olmadığı durumlarda ana babanın araya girmemesi sorunun çözümünü kolaylaştırır.

*Kardeş kavgasına neden olan zaman ve ilgi konusu ortadan kaldırılamayacağına göre çocuklara kavgaya etmeyin demek çok etkili değildir. Bunun yerine çocuklar iyi geçinme konusunda yüreklendirilmelidir. Ne kadar iyi anlaşıyorsunuz gibi cümleler çocuğu yüreklendirir ve sizin övgünüzün hakkını vermeye yönlendirir. Ayrıca çocuğun daha çok küçükken paylaşmayı öğrenmeye başlaması kardeşi olduğunda çok fazla bocalamasını engelleyecek, paylaşmamaktan doğan çatışmaları azaltacaktır.

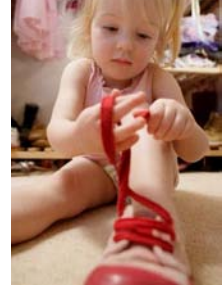
*Kardeşler arasındaki kıskançlık ve geçimsizlik ne kadar yoğun olursa olsun birbirlerinden ayrı kaldıklarında çok özlerler. Bu durum, ilişkilerinin bazen çok bozuk olduğunu düşünseniz de aslında birbirlerini çok sevdiklerini açıklar.

SORUMLULUK

Kimse bu dünyaya bağımsız, otonom veya kendinden sorumlu olarak gelmez; ancak gelişimle bu yetilere sahip olabiliriz. Hepimiz geliştikçe hayatla başetme yetelerimiz artar, üzerimize düşen sorumlulukların farkına daha kolay varır ve bunları taşımayı daha rahat öğreniriz. Kendi sorumluluklarımızı taşımayı öğrendikçe de gelişiriz. Burada karşılıklı bir ilişki söz konusudur.

"Ben bunu yapabilirim!" demek ve bunu keşfetmek, kuşkusuz çocukluğun en büyük zevklerinden biridir. Çocuğun görev duygusuyla değil de gelişmesinin ve olgunlaşmasının bir sonucu olarak, bir takım işler başardığının anne ve babası tarafından ona hissettirilmesi çocuğu mutlu kılacaktır. Kendine güveni artan çocuk sevinç çığlıkları atar, "Ayakkabılarımı bağlayabiliyorum!" "Masayı toplamaya yardım edebilirim!" Bu örnekler bize gelişim sürecinde "yetenekler"in "sorumluluk alma" ile ne kadar bağlantılı olduğunu gösteriyor. Bu tecrübeler çocuğa büyük bir zevk, mutluluk ve onur verir, ancak çocuğun gelişmeye devam etmesi için çaba göstermesi zorunludur.

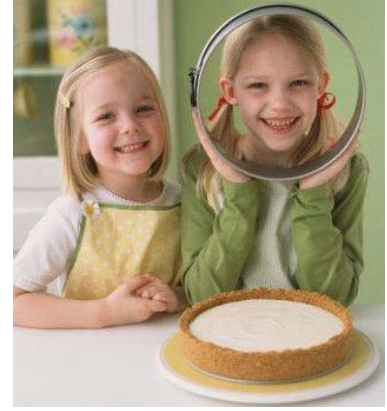

Çocuklar geliştikçe, tercihleri aileleri tarafından yapılır, tüm kararlar yine onlar tarafından alınır, çocuklara hiç bir sorumluluk yüklenmez ve onlardan hiçbir şey beklenmezse, burada bir tehlike var demektir. Çünkü böyle bir tutum çocukların diğer insanlara bağımlı olarak yetişmesine neden olacaktır. Başka bir deyişle, birey olma duygusunu yeterince tadamayan, yaşlarının gerektirdiği yeteneklere sahip olmaktan yoksun ve tabii ki sorumluluk almaktan

kaçan çocukların yetişmesine neden olacaktır. Çocuklardan çok fazla şey beklenmesi de doğru değildir. Kapasitelerini aşan istekler, çocuğu pasif olmaya iter. Yenilgi ve yetersizlik hisleriyle boğuşan çocuk, hiç bir zaman birey olmayı öğrenemeyecek ve sorumluluk almaya cesaret edemeyecektir.

Aileler çocuktaki yetenekleri ve sorumluluk alma duygusunu besleyecek olanaklar yaratmalıdır. "İtaat etme" yerine "birlikte çalışma" önem verilmesi gereken bir değer olarak vurgulanmalı, çocuk düşünmeye zorlanmalıdır. Olaylarla sonuçları arasındaki sebep - sonuç ilişkileri çocuğa öğretilmeli, aileler içinde sağlıklı bir insanın gelişebileceği güvenli bir çevre yaratmalıdır. Çocuklar kabul gördükleri bu çevrede birbirlerine güvenmeyi ve saygı duymayı daha rahat öğrenirler.

Aileler ayrıca çocuklarına her konuda yaşlarına uygun seçenekler ve sorumluluklar sunabilmelidir. Mesela çocuğa ev işlerinin düzenlenmesine katkıda bulunabileceği sorumluluklar verilebilir; masayı temizlemek, çöpü apartman görevlisine vermek, odasını toplamak gibi. Böylece çocuk ailenin bir üyesi olarak kendini önemli hisseder. Çocuk başarılarından dolayı kutlanmalı, sorumluluk aldığı anda övülmelidir. Anne-baba çocuğunun yeteneklerine ve değerlerine inanmalıdır.

Sorumluluk alma, özerklik (birey olma) ve olgunlaşma ancak ve ancak değer olarak kabul edildiğinde ve amaç olarak seçildiğinde gerçekleşebilir.

Kaynak:

Branden, N. (1996). *Taking Responsibility, 'Self-Reliance and The Accountable Life'*. New York: Simon & Schuster.

SORUMLULUK KAVRAMININ KAZANDIRILMASINDA EVDE DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN NOKTALAR

- Çocuğunuzun sorumluluklarını belirlemesine yardımcı olabilir, sorumlulukları üzerine konuşabilirsiniz. Çocuğunuza hangi işlerden sorumlu olacağına karar vermesi için fırsat verin.

- Belirlenen sorumlulukları (anne-baba-çocuk) listeleyip ve herkesin

görebileceği bir yere asabilirsiniz, çocuğunuz arzu ederse kendi sorumluluklarının resmini yapabilir.

- Çocuğunuz kaç yaşında olursa olsun, ona her zaman bir işi nasıl yapacağını adım adım anlatın. Bu dersleri zaman zaman tekrarlamaya hazır olun.

- Çocuğunuzun her yardımcı oluşunda olumlu geribildirim verin. Amacınızın; bu işlerle çocuğunuza kendini gösterme ve bir iş başarmanın gururunu yaşama fırsatı vermek olduğunu unutmayın.

- İşler sizin istediğiniz kadar iyi yapılmadığında üzülmeyin. Çocuğunuzun denediği için gurur duyması ve tekrar deneme cesaretini taşıması daha önemlidir.

- Çocuğunuzun dinleyin. Eğer işlerini yapmakta güçlük çekiyorsa, nedenini bulun ve onun bu sorunu çözebilmesi için yardım edin.

- Her hafta sonu "sorumluluklarımız" toplantısı yapabilir, toplantıda yerine getiremediğiniz ve getirdiğiniz sorumluluklar üzerine konuşabilirsiniz.